

بررسی اهمیت احساس امنیت در کیفیت فضاهای شهری و عوامل مؤثر بر آن مطالعه موردی: پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامون

حسن احمدی^۱ - استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان،

مهرداد مهرجو - دانشجوی کارشناسی ارشد شهرسازی - برنامه‌ریزی شهری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۲

چکیده

احساس امنیت در فضاهای شهری به‌عنوان مسئله موردنیاز شهروندان مطرح است که در صورت عدم امنیت در آن‌ها شرایط برای وقوع جرم بسیار مستعدتر است. هدف پژوهش، تعیین روابط علی بین متغیر مستقل احساس امنیت و متغیر وابسته کیفیت فضاهای شهری و دستیابی به چارچوب منظمی از عوامل مؤثر بر آن، برای مورداستفاده قرار دادن در مطالعات شهری است. روش تحقیق، از نوع همبستگی و در چارچوب روش‌های تحلیلی است. نحوه جمع‌آوری اطلاعات، از تکنیک پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه‌ها بین ۳۶۵ نفر از مراجعه‌کنندگان انجام شد. جامعه نمونه نیز به‌صورت خوشه‌ای بین کارشناسان و شهروندان انتخاب شد و پایایی پرسشنامه با الفای کرونباخ ۰/۸۹۹/۰ محاسبه گردید. در تحلیل مسیر پژوهش حاضر، ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن) با ضریب مسیر ۰/۶۵۵ اولین تبیین‌کننده احساس امنیت در کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان است. نتایج ضریب همبستگی بین متغیر احساس امنیت بر کیفیت فضاهای شهری ۰/۹۲۵ و دارای سطح معناداری بسیار زیاد (Sig: ۰/۰۰۰) است، یعنی هرچه میزان احساس امنیت افزایش یابد، کیفیت فضای شهری نیز افزایش می‌یابد. یافته‌های توصیفی حاکی از آن است که پاسخ‌دهندگان میزان ریسک اعتماد کردن و بی‌نظمی اجتماعی را در سطح بالایی ارزیابی کرده‌اند. در ارتباط با متغیر حمایت اجتماعی؛ اکثر پاسخ‌دهندگان نسبت به کمک دیگران در مواقع اضطراری امیدی نداشتند و امداد و یاری آن‌ها در امر اجتماع را در سطح پایین می‌دانستند. همچنین پاسخ‌دهندگان میزان وقوع جرائم بزهکاری در محیط پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی را نیز در سطح پایینی ارزیابی می‌کنند. نتایج پژوهش نمایانگر آن است که احساس امنیت به‌عنوان متغیر مستقل با متغیرهای بی‌نظمی اجتماعی، درک از بروز جرائم و بزهکاری، نظارت اجتماعی، فعالیت‌ها-کاربری‌ها، حمایت اجتماعی و ریسک اعتماد کردن همبستگی معنی‌داری دارد.

واژگان کلیدی: احساس امنیت، فضای شهری، میدان امام، پیاده راه مرکزی امام، همدان.

مقدمه

فضاهای شهری باید امکان ارتباطات اجتماعی و فرهنگی را فراهم کنند. مفهوم فضای شهری را می‌توانیم بر فضاهایی که دسترسی بدون محدودیت دارند، تعمیم دهیم و همه عرصه‌های عمومی و بخش‌های بافت شهری را که عموم مردم به آن دسترسی فیزیکی دارند، فضای شهری بنامیم (Bornioli et al, 2018). به عبارتی دیگر، چنانچه دسترسی برابر به عرصه‌های عمومی در شهر، برای همه افراد جامعه فراهم گردد، تهدید به تمایز و جدایی اجتماعی؛ در این مقوله کاهش می‌یابد و تنوع فرهنگی شکل می‌گیرد (Mehaffy et al, 2019: 5). فضاهای شهری به‌عنوان محیط تعامل انسان‌ها لازم است قابل درک و ایمن باشند (Amegbor et al, 2018). مردم در فضاهای شهری با انواع تهدیدها مانند جرم، تروریسم، آلودگی هوا و آب، زلزله و سیل، تداخل حرکت وسایل نقلیه پیاده‌ها روبه‌رو هستند (Kim, 2019).

محیط‌های نامطلوب شهری، مشکلات بسیاری را برای امنیت شهروندان ایجاد کرده‌اند و در رشد آسیب‌های اجتماعی مؤثر هستند؛ فضای شهری مناسب تا حد زیادی تأمین‌کننده امنیت و فضای شهری نامناسب سبب نابودی آن و زمینه‌ساز انواع آسیب‌ها و معضلات است (Kimpton, 2017). احساس امنیت در فضاهای شهری یکی از شاخص‌های کیفیت فضا است؛ آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای نبود امنیت است. نیاز به امنیت، یکی از بنیادی‌ترین نیاز انسان است. آرامش، رشد، شکوفایی انسان، بروز همه استعدادها و خلاقیت‌ها و رسیدن به همه کمالات انسانی در سایه امنیت روی می‌دهد. دانشمندان امنیت را یکی از نیازهای اساسی انسان می‌دانند (Ruijsbroek et al, 2016).

پس‌چیدگی، داشتن ابعاد متنوع و متعدد بودن امنیت و تأثیر عوامل محیطی بر این مهم بر کسی پوشیده نیست. بنابراین، فضاهای شهری با توجه به نقش خود، باید عدالت در دسترسی و تأمین خدمات شهروندان را فراهم نمایند (Carmona, 2019: 49). امروزه پیاده‌راه‌ها جزئی مهم از فضای عمومی شهری هستند و نقش مهمی در تسهیل تعامل اجتماعی و حفظ انسجام دارند (Bonnie & Mak, 2018). افزایش امنیت در شهرها، سبب حضور مؤثرتر شهروندان در فضاهای ایمن می‌شود و تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، را به دنبال دارد؛ به نحوی که زندگی، فعالیت، سرمایه‌گذاری و کسب‌وکار رونق بیشتری می‌گیرد و در نتیجه از نظر مالی و اقتصادی شاهد رشد افزون‌تری خواهیم بود. در مقابل فضاهای ناامن، دافع مردم و سرمایه‌گذاران خواهد بود (De Silva et al, 2017).

همچنین، فضاهای شهری، توان ایجاد حس گم‌شدگی را دارند و انسان‌ها را به‌سوی خود جلب می‌کند، به‌طوری‌که انسان‌ها این فضاها را به‌عنوان بستری متناسب برای زندگی اجتماعی خود می‌یابند (Kim, 2018: 257). بر این اساس، فضاهای شهری با موضوعی به نام انسان مواجه هستند که هم بر او تأثیر می‌گذارد و هم تأثیر می‌پذیرد. بنابراین؛ تلاش‌هایی به‌منظور پاسخگویی به نیازهای اولیه و اساسی انسان در این محیط‌ها اهمیت می‌یابد. یکی از این نیازها در زندگی شهروندان «حس امنیت» است، که با گسترش و توسعه روزافزون شهرها و افزایش تراکم جمعیتی در این فضاها از اهمیت بسزایی برخوردار است (Mahrous et al, 2018: 3059). امنیت پیش‌زمینه یک اجتماع سالم و احساس امنیت بستر ساز توسعه جوامع انسانی است و سعادت یک اجتماع در گروه حفظ و بقای امنیت و احساس امنیت ناشی از آن است؛ از این‌رو، برقراری امنیت در ساختار شهری و برخورداری شهروندان از احساس امنیت، اهمیت فزاینده‌ای دارد. برخی از فضاهای شهری هستند که زمینه را برای برهم خوردن نظم و امنیت فراهم می‌کنند. فضا و جرم رابطه‌ای نزدیک با هم دارند؛ بنابراین، رفتار انسان در فضا و مکان‌های متفاوت نسبت به حس امنیت با شکل و هندسه خاص و نیز با عملکرد نهفته در آن، متفاوت بوده و در بسیاری از موارد، فضا؛ محرک انسان در بروز رفتارهای خاصی برای ایجاد امنیت در آن مکان و فضا، امری ضروری است. ایجاد فضاهای آرام و به‌دوراز نابسامانی اجتماعی دارای انتقال حس امنیت به مردم و نیز افزایش کیفیت فضاهای شهری از طریق توجه به نیازهای اساسی زندگی شهری به‌عنوان یکی از مطلوبیت‌های فضای

شهری به حساب می‌آید. در بسیاری از موارد نوع طراحی فضای کالبدی، نقشی که مکان خاص به خود می‌گیرد و ابعاد اجتماعی یک محدوده منجر می‌گردد که فضاها امن یا بالعکس ناامن گردند. به عبارتی دیگر فضاهای شهری با ویژگی‌هایشان به نحوی محرک بروز جرم می‌باشند. جدای از اثرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از برنامه‌ریزی و طراحی، محیط‌های امن شهری بر الگوهای رفتار شهروندی و بهبود کیفیت محیطی فضاهای شهری، کاهش جرائم شهری و کاستن وقوع جرم، موضوع مستقل و بااهمیتی است.

امروزه در سرتاسر دنیا مراکز شهری سواره محور، به سیستم پیاده راه‌ها تبدیل شده‌اند. در واقع زندگی در فضاهای عمومی همانند پیاده راه‌ها چه نزدیک و چه دور از فعالیت‌های تجاری، به‌طور برجسته‌ای افزایش یافته است و زندگی شهری کاملاً تفریحی و اجتماعی آمیخته با مقوله امنیت رشد یافته است؛ بنابراین، در شهرهای امروزی، ضرورت رویکرد مجدد به حرکت پیاده به‌عنوان سالم‌ترین و با امنیت‌ترین روش حمل‌ونقل شهری مورد توجه جدی مدیران شهری قرار گرفته است. توجه به موضوع «حرکت پیاده» همواره با نیازها و خواسته‌های انسان درمی‌آمیزد و می‌تواند از پراهمیت‌ترین و ضروری‌ترین موارد در حقوق طبیعی استفاده‌کنندگان از فضای شهری تلقی شود. لذا توجه به مسئله احساس امنیت در کیفیت فضاهای شهری به‌منظور ارتقاء رضایتمندی افراد از این محیط‌ها از جهات مختلف؛ بخصوص از جهت احساس امنیت در پیاده راه مرکزی و محلات اطراف شهر همدان می‌تواند حائز اهمیت واقع شود. که مجموعه این عوامل انگیزه‌های اصلی در مطرح ساختن موضوع پژوهش است. محدوده مورد مطالعه (محور پیاده مرکزی شهر همدان و محلات اطراف آن) در بافت تاریخی شهر همدان قرار دارد. به دلیل جایگاه ویژه‌ای که این معبر دارد و قرارگیری آن در بافت تاریخی شهر همدان و همچنین به دلیل حجم بالای رفت‌وآمدها از این محور پیاده، در این پژوهش در راستای شناسایی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در کیفیت پیاده راه مذکور تلاش می‌شود. از همین رو، امنیت به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مؤثر و اساسی بر حضور پذیری در محیط‌های شهری به شمار می‌رود و از اهمیتی مضاعف برای در برگیری احساس آرامش و آسایش محیطی برای شهروندان برخوردار است. از این رو، در مطالعات شهری، امنیت به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم کیفیت زندگی مورد توجه طراحان و برنامه‌ریزان شهری قرار دارد. از این رو، فضاهای شهری بستری اجتماعی هستند که مورد استفاده شهروندان قرار می‌گیرد و در صورت وجود احساس امنیت علاوه بر آن آرامش را برای شهر مهیا می‌کند، و سطح فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی ساکنین و همچنین احساس مطلوبیت و رضایت را در کاربران افزایش می‌دهد. هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه اهمیت احساس امنیت در کیفیت فضاهای شهری و دستیابی به چارچوب منظمی از عوامل مؤثر بر آن، برای مورد استفاده قرار دادن در مطالعات شهری است.

سوالات پژوهش حاضر از این قرار است:

- احساس امنیت در فضای پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامون آن، به چه عواملی بستگی دارد؟
 - آیا بین احساس امنیت با کیفیت فضای پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی آن، رابطه وجود دارد؟
- در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا فرضیه زیر مورد آزمون قرار گیرد:
- به نظر می‌رسد بین احساس امنیت با کیفیت فضای پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی آن رابطه معناداری وجود دارد.

پژوهش‌های متعددی در زمینه احساس امنیت انجام شده است که به‌طور عمده نقش عوامل مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و روان‌شناختی را بر احساس امنیت بررسی کرده‌اند به همین منظور مطالعاتی که تاکنون انجام شده‌اند را به‌عنوان پیشینه پژوهش، در قالب جدول زیر بررسی و ارائه شده است:

جدول شماره ۱. پیشینه پژوهش

مؤلف و سال	عنوان	نتایج
اسریسران و همکاران (۲۰۱۵)	ترس از جرم در پارک‌های شهری، در کوالالامپور	ویژگی‌هایی چون پوشش گیاهی، تراکم، حضور تنها در پارک، نامنظمی در چیدمان عناصر در پارک، آشنایی با پارک، اطلاعات پیشین در خصوص جرائم اتفاق افتاده در پارک و تجربیات پیشین قربانی شدن در جرائم از عوامل مؤثر در میزان احساس امنیت استفاده‌کنندگان از پارک‌های شهری کوالالامپور است.
ماهروس و همکاران (۲۰۱۸)	ویژگی‌های فیزیکی و امنیت درک شده در پارک‌های شهری: بررسی در زمینه مصر	نتایج همبستگی معنی‌داری بین هر یک از ویژگی‌های فیزیکی بررسی و امنیتی را به همراه داشت. یک تحلیل عاملی، عامل طراحی چشم‌انداز و نگهداری و قابلیت مشاهده و یافتن راه را پیش‌بینی کننده‌های مهم امنیت ادراک شده در پارک‌های شهری دانست.
اودوفوا و همکاران (۲۰۱۹)	ایمنی شخصی درک شده در محیط ساخته‌شده: مطالعه موردی نیجریه در سایت‌های تفریحی شهری	یافته‌ها نشان می‌دهد که داده‌های اجتماعی-جمعیتی در مورد ایمنی درک شده برای درک رفتار تفریحی، استفاده از الگوها و پذیرش مراکز تفریحی شهری مهم هستند. برای برنامه‌ریزی شهر و مدیریت سایت‌های تفریحی مهم است که بدانیم وقوع جرم به یک اندازه به معنای ایمنی قابل‌درک نیست و باید جداگانه مورد مطالعه قرار گیرد.
اتونی و همکاران (۲۰۲۱)	درک ایمنی افراد مسن از یک مسیر سبز شهری: ارتباط محیط اجتماعی و محیط ساخته‌شده	ویژگی‌های محیط ساخته‌شده مانند نیمکت‌ها، روسازی، خط‌کشی جاده‌ها و بافرهای شاخ و برگ طبیعی با عناصر محیط اجتماعی تلاقی می‌شود تا بر ایمنی درک شده افراد مسن تأثیر بگذارد. مسیر سبز شهری از حمل‌ونقل فعال، اوقات فراغت و تعامل اجتماعی برای بسیاری از افراد مسن حمایت می‌کند، عوامل خاصی نیز ترس را ایجاد می‌کردند، به‌ویژه برای افراد مسن با محدودیت‌های حرکتی.
رسولی شورستان (۱۳۹۷)	بررسی و تحلیل نقش عوامل کالبدی و اجتماعی بر احساس امنیت در فضاهای شهری گرگان	بنا بر نتایج حاصل شاخص‌های کالبدی و اجتماعی رابطه معناداری با احساس امنیت داشته است. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره بیانگر آن است که متغیرهای مستقل کالبدی تا ۳۸ درصد بر متغیر وابسته احساس امنیت تأثیرگذار بوده و بالاترین تأثیر را بر متغیر مستقل آلودگی محیط داشته است و متغیرهای مستقل اجتماعی تا ۶۴ درصد بر متغیر وابسته احساس امنیت تأثیرگذار بوده و بالاترین تأثیر مربوط به متغیر مستقل عملکرد پلیس بوده است
مؤیدفر و همکاران (۱۳۹۸)	تحلیلی بر پراکنش فضایی احساس امنیت در استان یزد با استفاده از الگوی ویکور	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند استان یزد با میانگین مقدار Q به‌دست‌آمده برابر با $۰/۴۴۳$ از نظر احساس امنیت انسانی وضعیت نسبتاً مطلوبی دارد که شهرستان اشکذر با مقدار $۰/۰۳۳$ در بهترین سطح و شهرستان خاتم با مقدار $۰/۸۸۳$ در بدترین وضعیت از نظر احساس امنیت انسانی قرار دارند. شهرستان یزد با مرکزیت استان یزد، از نظر احساس امنیت شرایط مطلوبی نداشته است که نشان می‌دهد تمرکز اداری و جمعیتی در افزایش احساس امنیت در این استان تأثیری نداشته است
جلالیان (۱۳۹۹)	بررسی تأثیر عوامل کالبدی بوستان پلیس بر احساس امنیت شهروندان (مطالعه موردی: بوستان تهران پارس)	نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، شاخص‌های کالبدی در پارک پلیس نامطلوب و میزان احساس امنیت شهروندان کم است. همچنین میان ساختار کالبدی و احساس امنیت رابطه آماری معنادار و مستقیمی مشاهده می‌شود. متغیرهای فیزیکی (کالبدی)، متغیر فعالیت و شاخص کیفیت بصری، تأثیر مستقیمی بر احساس امنیت اجتماعی دارند.

مبانی نظری

امنیت یکی از نیازهای اساسی و از شاخص‌های توسعه است و تدوین نظم و امنیت به‌خودی‌خود برای حیات جوامع از اهمیت فراوانی برخوردار بوده است؛ با مروری بر تاریخ جوامع درمی‌یابیم که امنیت همیشه یکی از مسائل اساسی و حیاتی بشر بوده است و در تاریخ جامعه‌ای را سراغ نداریم که دیرزمانی فارغ از دغدغه‌ها و معضلات امنیتی، روزگار را سپری کرده باشد (Rey Gozalo et al, 2019: 126). از این‌رو، احساس امنیت پدیده‌ای روان‌شناختی- اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگون می‌باشد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط

پیرامونی است و افراد مختلف به صورت گوناگون آن را تجربه می‌کنند. به لحاظ روش‌شناسی، احساس امنیت سازه‌ای چندبعدی و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه‌های متفاوت ظهور یافته و به اشکال مختلف نیز قابل‌سنجش و اندازه‌گیری است (Zavadskas et al, 2019). احساس امنیت، نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت‌بخش، قانع‌کننده و آرامش‌بخش) شهروندان؛ نسبت به عدم تأثیرگذاری حضوری و بروز رویدادها و وقایع ضد امنیتی در شرایط فعلی و آتی در حوزه‌های امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، انسجام هویتی، یکپارچگی و امنیت سرزمینی است (De Donder et al, 2013). همچنین بسیاری از مفاهیم در تبیین مفهوم امنیت دارای دو بعد متمایز از هم هستند که باید آن‌ها را در نظر گرفت. یکی بعد «عینی»، که این بعد، با پارامترهای عینی رفتاری و محیطی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و دیگری بعد «ذهنی» است، که بر اساس احساس امنیت از جامعه درک می‌گردد، به بیان دیگر؛ امنیت دارای ابعاد ذهنی و عینی است که ابعاد عینی عموماً بر اساس آمار وقوع جرم و جنایت قابل‌بررسی است، اما بعد ذهنی که از آن به عنوان احساس امنیت یاد می‌گردد، تأثیر زیادی از عوامل روان‌شناختی دارد (منتظرالحجه و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۵). احساس امنیت در سطح فردی در یک جامعه به احساس روانی شهروندان از میزان وجود یا عدم وجود جرم در آن جامعه برمی‌گردد و هرچه میزان فراوانی جرم بالاتر باشد احساس امنیت پایین‌تر است؛ ولی این احساس ناامنی صرفاً منبث از عدم وجود امنیت در یک جامعه نخواهد بود. ممکن است در یک جامعه امنیت وجود داشته باشد، اما شهروندان در آن احساس امنیت نداشته باشند و بالعکس (Kim et al, 2020). بر این اساس، حس مکان موجب راحتی و آسایش در محیط، احساس امنیت، درک عاطفی، حمایت از فهم فرهنگی مردم، حمایت از روابط اجتماعی و فرهنگی جامعه، یادآور تجارب گذشته، دستیابی به هویت برای بهره‌برداری بهتر از محیط، رضایت از کیفیت محیط از سوی استفاده‌کنندگان، احساس تعلق به محیط و تداوم حضور در آن می‌شود (Bishop & Marshall, 2017: 65). در فضاهای شهری احساس امنیت شهری به این معناست که شهروندان بتوانند آزادانه جابه‌جا شوند، با همسفریان خود ارتباط برقرار کنند و به فعالیت‌های اجتماعی بپردازند؛ بدون آن‌که تهدید شوند یا با خشونت و آزار و اذیت جسمی و روحی یا نابرابری جنسی مواجه شوند. احساس امنیت به معنای امنیت خاطر شهروندان از مال، جان و... است که خود نشانگر سازمان‌یافتگی، قانونمندی و با ثبات بودن جامعه است (Lachapelle & Cloutier, 2017). امنیت شهر آرامش، اطمینان خاطر و نبود هراس شهروندان از هرگونه تهدید و خطر علیه شهر، شهروندان، فضاهای شهری، ساختمان‌ها، سازمان‌ها، تأسیسات و زیرساخت‌های شهری و سایر عناصر مهم در زندگی شهر که نگرانی و احساس ناامنی در شهروندان را موجب شود، تعریف می‌شود. یکی از معیارهای توسعه شهری که به منزله معیار اثربخشی برنامه‌های توسعه شهر تلقی می‌شود و رفتارهای شهروندان و به تبع آن پویای شهر، به‌ویژه چگونگی حضور و نقش شهروندان در شهر را تحت تأثیر قرار می‌دهد، احساس ترس از قربانی جرم شدن در شهر است (Lord et al, 2018).

بر این اساس، احساس امنیت در فضاهای شهری به‌عنوان مسئله موردنیاز شهروندان مطرح است که در صورت عدم امنیت در آن‌ها شرایط برای وقوع جرم بسیار مستعدتر است. احساس امنیت در عرصه‌های عمومی، از اساسی‌ترین شاخص‌های کیفیت فضاهای شهری است. که در این بین، به حس امنیت در فضاهای شهری، ابعاد امنیت و عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت اشاره می‌گردد. تعاریف بیان‌شده در فرهنگ لغت درباره مفهوم امنیت، بر «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی» که ناظر بر امنیت عینی و ذهنی است، تأکید دارند (Chu et al, 2017: 46). امنیت، ارتباط مستقیمی با فضا و کیفیت محیط شهری دارد. یک فضای شهری مناسب تا حد زیادی تأمین‌کننده امنیت و فضای نامناسب از بین برنده آن و زمینه‌ساز انواع آسیب‌ها و معضلات اجتماعی است. فضاهای نامناسب شهری، فضاهای بی‌دفاع و محلات ناامن، از عوامل تهدیدکننده امنیت شهری و اجتماعی هستند. به همین سبب در میان ساختمان‌ها و

بناها، وسایلی نیاز است تا زندگی شهری را بهبود بخشد و امکانات امنیتی و آرامش را برای شهروندان فراهم آورد؛ مانند: نرده‌ها، میله‌های راه‌بند و روشنایی پایه چراغ، سرپناه ایستگاه اتوبوس، تابلوهای تبلیغاتی، سطل زباله، آبخوری، پایه پرچم، ساعت، پل‌های عرضی روی جوی آب و... . زنان هنگام تردد در سطح شهر، اغلب، احساس ناامنی می‌کنند؛ پل‌های زیرگذر، ترسناک و وحشتناک هستند؛ پیاده‌روها ناهموارند و در برخی نقاط بسیار باریک، فاصله پل‌های روی جوی آب در برخی خیابان‌های شهر بسیار زیاد است و پریدن از روی جوی‌های عریض تنها برای کفش‌های ورزشی جوانان مناسب است و نه زنان؛ پل‌های هوایی

پوشیده شده با آگهی تبلیغاتی، زمین‌های فرورفته و گودی‌ها، املاک بدون مالک و متولی، کنج‌ها، ساختمان‌های نیمه‌تمام و رهاشده یا متروک، از فضاهای بی‌دفاعی هستند که در گوشه و کنار شهرها به چشم می‌خورند و از میزان امنیت و اعتماد مردم به‌ویژه زنان که به دلیل موقعیت از پیش تعریف‌شده نابرابرشان بیشتر مستعد احساس ناامنی‌اند، می‌کاهد (Ottoni et al, 2016). یکی از مهم‌ترین عواملی که در افزایش حس امنیت مؤثر است، استفاده از نور و روشنایی می‌باشد. نور مناسب به مردم کمک می‌کند که ببینند و دیده شوند؛ بنابراین نور دو کار انجام می‌دهد: نخست به کسی که ناظر یک وضعیت است، کمک می‌کند که واضح‌تر ببیند. این امر موجب می‌شود با افزایش قوه احساس تحت مراقبت بودن، ارتکاب جرم کاهش یابد (Odufuwa et al, 2019). از این‌رو، فضاهای شهری که خود بستری برای تعاملات اجتماعی شهروندان را تشکیل می‌دهند، می‌بایست توان تأمین امنیت استفاده‌کنندگان خود را نیز داشته باشد. در غیر این صورت، افراد در صورت اجبار حاضر به گذران اوقات خود در آن‌ها نخواهند بود، که این امر سبب کاهش سرزندگی و پویایی فضاهای شهری شده و در نهایت تبدیل به فضاهایی گمشده، مرده و بدون نظارت اجتماعی تبدیل شوند (Khalili & Nayyeri Fallah, 2018: 445). در جایی که مردم احساس عدم آسایش می‌کنند یا می‌ترسند، قلمرو فضای عمومی تنزل می‌کند. عدم استفاده از بعضی فضاها گاهی مربوط به ترس از حضور در آن فضاهاست. کوچه‌های تاریک، فضاهای خلوت و یا خیلی شلوغی که با آدم‌های ناجور پرشده‌اند، همچنین فضاهایی که اتفاقات خاصی در آن ممکن است رخ دهد، از جمله این فضاهاست. پیاده‌روهای کم‌عرض و ورودی به مکان‌هایی که توسط گدایان، ولگردها و جوانان، بسته و یا سد می‌شوند، نیز از جمله این فضاها هستند. به‌طور کلی زنان بیشتر از مردان از قربانی شدن ترس دارند (Mendes de Leon et al, 2009).

در همین راستا، افزایش امنیت و آسایش روانی - روحی باعث ایجاد حس تعلق خاطر در بین شهروندان می‌گردد. بنابراین، به نظر می‌رسد که حس امنیت در جامعه مهم‌تر از وجود امنیت در جامعه است، زیرا ممکن است شرایط امنیتی مطلوبی در جامعه وجود داشته باشد، اما با این‌وجود شهروندان احساس امنیت نکنند. و در ادامه جایگاه ایمنی و امنیت در ایجاد کیفیت مطلوب محیط‌های شهری در اندیشه صاحب‌نظران مختلف ارائه شده است:

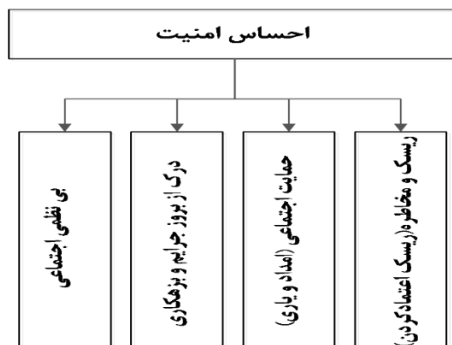
جدول شماره ۲. دیدگاه نظریه‌پردازان در مورد جایگاه ایمنی و امنیت

تعاریف	نظریه‌پردازان
صاحب‌نظری متأخر است که بر ارتباط میان وضعیت فضایی و حرکت و تحلیل شبکه‌های عمومی که می‌تواند به نتایج کاربردی در طراحی مناسب‌تر فضای شهری بینجامد، توجه بسیار نشان داده است. از نظر او حضور مردم احساس امنیت را در فضای عمومی افزایش داده و ابزارهای اولیه را که به‌وسیله آن یک فضا به‌صورت طبیعی مراقبت می‌گردد را فراهم می‌نماید. هیلر معتقد است حضور مردم چه غریبه و چه آشنا احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقا داده و وسیله‌ای است که به کمک آن می‌توان فضا را به‌صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد. بنابراین وی به دنبال خصوصیات شکلی فضا است که حضور مردم و به‌تبع آن احساس امنیت را افزایش می‌دهد.	بیل هیلر
دیگر ایده‌پردازانی هستند که در آستانه هزاره سوم و در کتاب منظر ایمن: ایجاد اجتماعات ایمن‌تر قابل زیست‌تر از طریق برنامه‌ریزی و طراحی، منظرسازی ایمن را به‌عنوان طرحی فضاهای عمومی برای ارتقای ادراکات امنیتی،	ال زلینکا و دین برنان

کاهش جرم، ترس از جرم و احساس امنیت تعریف می‌کنند.	
دیگر صاحب‌نظری است که در اثر خود با عنوان شهرهایی برای یک سیاره کوچک، عرصه عمومی را به‌عنوان عامل مشوق و تحرک در شهرها معرفی می‌نماید زیرا اعتقاد دارد که یک شهر پایدار باید دارای مشخصه‌هایی همچون عدالت، زیبایی، فشرده‌گی و چندمرکزی، تنوع، احساس امنیت و درنهایت ارتباطات آسان که اطلاعات هم به‌صورت چهره به چهره و هم الکترونیکی مبادله شود.	ریچارد راجرز
معتقد است آنچه که از یک شهر بیشتر به ذهن می‌ماند فضاهای عمومی شهر به‌ویژه خیابان‌ها و پیاده‌روهای آن هستند. جیکوبز اشاره می‌کند که افزایش نشست‌وبرخاست و امنیت پیاده‌رو تأثیر وارونه‌ای بر جدایی و تبعیض نژادی دارد. بنابراین پیاده‌روها باید سرزنده باشند برای آنکه بتوانند ساکنان بیشتری را به خود جلب کنند.	جین جیکوبز
معتقد است امنیت وجودی یکی از صورت‌های مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن است. این اصطلاح به اطمینانی برمی‌گردد که بیشتر انسان‌ها به تداوم شخصیت هویت خود و دوام محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند. احساس این نوع امنیت از نخستین روزهای زندگی به‌واسطه عادات و امور روزمره در فعالیت‌های انسان پدید می‌آید.	آنتونی گیدنز
معتقد است امنیت خود را با تأکید بر طبقه‌بندی جهان فردی به حوزه آشنا و حوزه ناآشنا ارائه می‌دهد. احساس نامنی زمانی به وجود می‌آید که فرد پا به دنیای ناآشنا می‌گذارد. وی تنها راه‌حل ایجاد احساس امنیت در حوزه ناآشنا را اعتماد به سیستم‌های انتزاعی می‌داند.	نیکلاس لوهمان

منبع: (نابیی و سلیمانی، ۱۳۹۶)

بر اساس نظر امیر کافی (۱۳۸۷)، در پژوهش انجام‌شده خود، در الگوی تحلیلی حاضر، بر رابطه یک‌سویه میان متغیرها تأکید شده است. باوجوداین، رویکردهای نظری موردبررسی، غالباً به رابطه دوسویه و متقابل متغیرها توجه می‌کنند. چنان‌که برخی نظریه‌ها بر این نکته تأکید می‌کنند که بی‌نظمی اجتماعی می‌تواند ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن) را ایجاد کند و ریسک مخاطره نیز سبب احساس ناامنی و ترس می‌شود. همچنین احساس ناامنی و ترس نیز به‌نوبه خود می‌تواند موجب کناره‌گیری افراد از فعالیت‌های اجتماعی، به‌خصوص زنان و محدود شدن ارتباطات آنان و تضعیف کنترل اجتماعی غیررسمی و زمینه مناسبی را برای بی‌نظمی اجتماعی فراهم سازد. درواقع چرخه‌ای معیوب میان بی‌نظمی اجتماعی، ریسک و مخاطره و احساس ناامنی و ترس وجود دارد که می‌تواند یکدیگر را تولید و بازتولید کنند.

شکل شماره ۱. الگوی تحلیلی عوامل مؤثر بر احساس امنیت

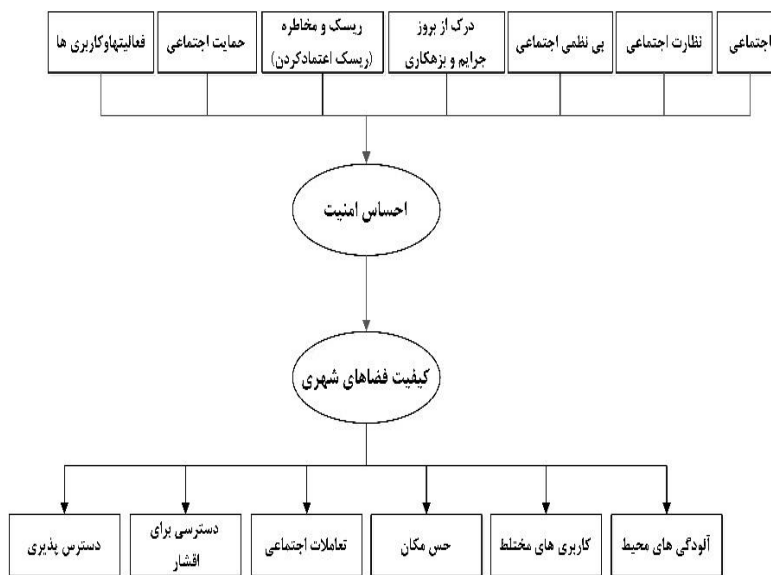
در ادامه و همان‌طور که در جدول شماره ۲، قابل‌مشاهده است، از شاخص‌های پژوهش‌های انجام‌شده بر اساس موضوع پژوهش حاضر مستندسازی و در ارزیابی احساس امنیت در کیفیت فضاهای شهری استفاده‌شده است و همچنین پیشینه‌های انجام‌شده به‌صورت مختصر بیان می‌شوند:

جدول شماره ۳. پیشینه و تجارب پژوهش

نویسندگان	عنوان پژوهش	شاخص‌ها	روش یا نتیجه
والخو-بوردا و همکاران، ۲۰۲۰	نقشه شناختی مبتنی بر ادراک از کیفیت پیاده‌روی درک شده از عابر پیاده در پیاده‌روهای شهری	کیفیت خدمات، وضعیت پیاده راه، وضعیت مبلمان شهری، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، زیست‌محیطی، ایمنی پیاده‌رو، وضعیت امنیت و ...	مدل معادلات ساختاری (SEM)
جهان و همکاران، ۲۰۲۰	تجزیه و تحلیل کیفیت خدمات پیاده‌روهای عابر پیاده در شرایط ترافیک مختلط با در نظر گرفتن متغیرهای نهفته	دسترسی، سطح پاکیزگی پیاده راه، امنیت از سرقت، فعالیت، جنبه‌های کالبدی پیاده راه	مدل معادلات ساختاری (SEM)
بیونیا و پاریدا، ۲۰۱۹	مدل‌سازی سطح درک شده عابر پیاده از پیاده‌روها: یک رویکرد معادله ساختاری	ایمنی، امنیت، تحرک و زیرساخت، آسایش و راحتی، گشت پلیس، روشنایی پیاده راه، سطح پیاده راه و ...	مدل معادلات ساختاری (SEM)
جلالیان، ۱۳۹۹	بررسی تأثیر عوامل کالبدی بوستان پلیس بر احساس امنیت شهروندان؛ مطالعه موردی: بوستان تهران پارس	کالبدی، فعالیت، کیفیت بصری	تحلیل رگرسیون
منتظرالحجه و همکاران، ۱۳۹۶	سنجش عوامل کالبدی مؤثر بر حس امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه سالمندان	ایمنی، نورروشنایی، بافت شهری، نظارت، عملکرد، مبلمان شهری، شبکه دسترسی، آسایش، کیفیت منظر،	رگرسیون خطی چندگانه، همبستگی پیرسون
ایزدی و حقی، ۱۳۹۴	ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری	کیفیات بصری، نظارت، کالبد، فعالیت	تحلیل عاملی اکتشافی
لطفی و همکاران، ۱۳۹۳	بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی؛ مطالعه موردی کلان‌شهر شیراز	آلودگی محیطی، دسترسی به خدمات حمل‌ونقل، میزان روشنایی، فرم فضا، ازدحام، کیفیت کلی سکونت در فضا، کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین،	آزمون F-Test
امینی و همکاران، ۱۳۹۲	ارزیابی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت فضاهای عمومی در شهرهای جدید؛ نمونه موردی: شهر جدید پرد	دسترسی، تعامل اجتماعی، حس تعلق به مکان، آلودگی محیط، اختلاط کاربری، احساس امنیت	همبستگی پیرسون، آزمون T، ANOVA
امیر کافی، ۱۳۸۷	بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن؛ مورد مطالعه: شهر تهران	بی‌نظمی اجتماعی، درک از بروز جرائم و بزهکاری، ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن)، حمایت اجتماعی	رگرسیون و همبستگی

به‌طور کلی طبق مطالعات انجام‌شده، هر فضا دارای قلمرو و نظارت خاصی از سوی استفاده‌کنندگان است. استفاده‌کنندگان از فضا ممکن است گروه یا افراد خاصی باشند که نسبت به آن فضا احساس مسئولیت می‌کنند. دسترسی‌پذیری و خوانایی فضا سبب می‌گردد تا افراد جهت حرکت رفت‌وآمد خود را با آسایش و راحتی هرچه‌تمام‌تر انتخاب نمایند و در فضاهای شهری سردرگم نشوند. بدین منظور از طرفی، زمینه اتلاف وقت و بیهوده‌گردی مجرمان در فضا از بین می‌رود (امیر کافی، ۱۳۸۷). و از سوی دیگر، عابران و مراجعه‌کنندگان، کمتر در معرض خطر بی‌دفاعی از خود قرار می‌گیرند. در مقوله احساس امنیت، مؤلفه‌هایی همچون؛ بی‌نظمی اجتماعی، درک از بروز جرائم و بزهکاری، ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن)، حمایت اجتماعی، نظارت اجتماعی و فعالیت‌ها و کاربری‌ها و زیر مؤلفه‌های آن‌ها در فضاهای شهری باید برطرف گردد (امیر کافی، ۱۳۸۷؛ ایزدی و حقی، ۱۳۹۴). و برای شهروندان در این فضاها مؤلفه‌های دسترسی‌پذیری، دسترسی برای اقشار، حس امنیت، تعاملات اجتماعی، حس مکان و کاربری‌های مختلط (که از جدول ۳، با استفاده از پژوهش‌های پیشین مستندسازی و استخراج‌شده است؛ شاخص‌ها و عوامل مورد ارزیابی در پژوهش با تأکید بر سنجش‌پذیری و قابل‌اندازه‌گیری بودن با مروری بر متون مربوطه استخراج شد.) موجب افزایش کیفیت فضاهای شهری می‌گردد، اگر در محیط این عوامل وجود داشته باشد شهروندان اهمیت احساس امنیت نسبت به فضاهای شهری را درک می‌کنند. در این پژوهش، مؤلفه‌های احساس امنیت به‌عنوان متغیر مستقل و مؤلفه‌های کیفیت فضاهای شهری نیز به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته‌شده است. بنابراین درباره آنچه تا به کنون بیان شد، می‌توان به مدل شکل ۲

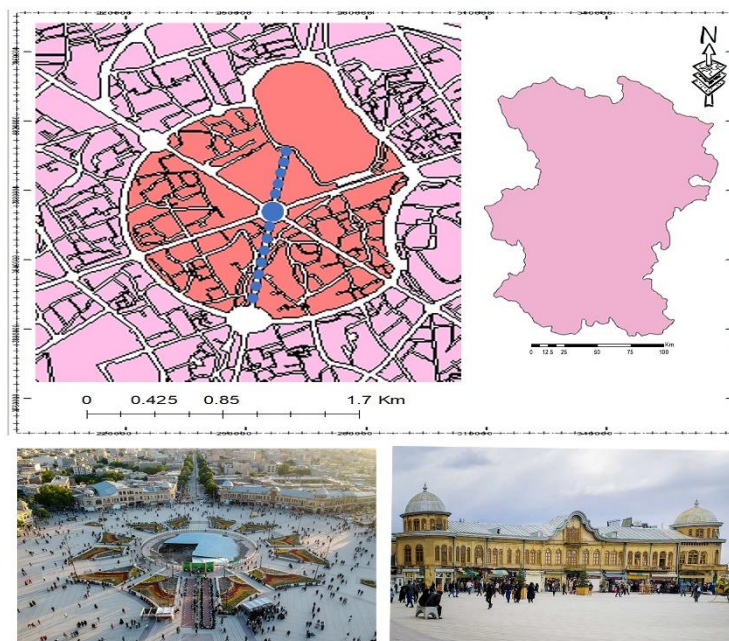
دست یافت.

شکل شماره ۲. مدل مفهومی پژوهش

محدوده مورد مطالعه

میدان مرکزی همدان میدان بزرگی است که امروزه با نام میدان امام خمینی همدان معروف است. طرح و نقشه این میدان پیش تر توسط مهندس معمار آلمانی کارل فریش تهیه و اجرا گردید. ابنیه اطراف میدان، شبیه ساختمان های میدان حسن آباد تهران و به سبک "باروک" ساخته شده است. ولی در شهریور ۱۳۹۶ بخش ماشین رو آن تخریب و همه قسمت میدان، به پیاده راه تبدیل شد؛ و این پیاده راه در ۲۹ اسفند ۹۶ افتتاح شد با وجود قدمت تقریباً یک قرن هنوز این میدان موقعیت ارتباطی خود را با خیابان ها و بازار همدان حفظ کرده است. طراحی و اصول خیابان کشی یا انشعاب خیابان ها از این میدان دایره شکل، به نحوی است که هر چه شهر گسترده تر می گردد، باز غیرمستقیم زیر نفوذ همین میدان مرکزی شهر است. منطقه همدان، از این میدان؛ شش خیابان ۳۰ متری منظم با زاویه ۶۰ درجه به نام های اکباتان، باباطاهر، شریعتی، بوعلی سینا، تختی و شهدا منشعب می شود. مشهورترین خیابان، خیابان اکباتان است که در خود مجموعه تپه ^۱ هگمتانه؛ نخستین پایتخت ایران، موزه و کلیسای گرگوری استیپانوس، به همراه بازار قدیمی شهر را جای داده است. خیابان موصلاتی بوعلی از میدان امام به میدان آرامگاه بوعلی سینای همدان در امتداد خیابان اکباتان، دیگر خیابان این میدان است که به پیاده راه تبدیل شده اند که به پیاده راه مرکزی شهر همدان معروف است. و چنین شهرهایی در جغرافیای شهری، شهرهای شعاعی با دوایر متحدالمركز نامیده می شوند. میدان مرکزی شهر همدان مربوط به دوره پهلوی و نماد شهرسازی مدرن بوده و یکی از میدان ها بزرگ و مطرح کشور است. یکی از ویژگی های بارز این میدان و علت حفظ جایگاه آن، موقعیت ارتباطی با سایر خیابان ها و بازارهای همدان است.

شکل شماره ۳. موقعیت پیاده راه مرکزی در شهر همدان

روش پژوهش

هدف پژوهش، تعیین روابط علی بین متغیر مستقل احساس امنیت و متغیر وابسته کیفیت فضاهای شهری است. روش تحقیق در این پژوهش از نوع همبستگی و در چارچوب روش‌های تحلیلی است. نحوه جمع‌آوری اطلاعات، از تکنیک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. شاخص‌ها و عوامل مورد ارزیابی در پژوهش با تأکید بر سنجش پذیری و قابل‌اندازه‌گیری بودن با مروری بر متون مربوطه استخراج شد. برای بررسی رابطه احساس امنیت، چهار عامل مؤثر از قبیل؛ بی‌نظمی اجتماعی، درک از بروز جرائم و بزهکاری، ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن)، حمایت اجتماعی، فعالیت‌ها- کاربری‌ها، اجتماعی، نظارت اجتماعی دارای ۲۹ زیر مؤلفه مورد پرسش قرار گرفت. بدین منظور تعداد عوامل و شاخص‌های استخراج‌شده و متناسب با محدوده مورد مطالعه مستندسازی شد. از آزمون آماری همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی برای بررسی رابطه بین احساس امنیت با کیفیت فضاهای شهری در محدوده پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامون پرداخته شد. و با نرم‌افزار SmartPLS به بررسی شاخص‌های برازش داده-مدل محاسبه و مدل تحلیلی ساختاری در پژوهش نسبت به متغیرها ارائه شد. برای محاسبه پایایی و روایی (میانگین واریانس استخراج‌شده AVE)، عوامل پرسشنامه‌ها بین ۳۶۵ نفر از مراجعه‌کنندگان به فضاهای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی و کارشناسان شهرسازی و علوم اجتماعی انجام شد. جامعه نمونه نیز به صورت خوشه‌ای بین کارشناسان و شهروندان انتخاب شد و پایایی پرسشنامه با آلفای کرونباخ $0/۸۹۹$ محاسبه گردید. که نشان از مطلوب و قابل‌قبول بودن، پرسشنامه‌ها دارد. برای بررسی و تحلیل داده‌ها از SPSS 24 استفاده شد. مطالعه موردی، پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی است. این محدوده در مرکزیت شهر قرار دارد که در چندین سال اخیر به پیاده راه مرکزی شهر همدان تبدیل شده است، در همین راستا مورد پژوهش قرار گرفت تا در این بررسی مشخص گردد که شهروندان و مراجعه‌کنندگان احساس امنیتی نسبت به این فضای شهری دارند یا اینکه احساس امنیت از نظر آنان به چه عواملی بستگی دارد. این مرحله از نمونه‌گیری در یک مرحله اندازه‌گیری شده است. شاخص‌ها و ابعاد مورد استفاده در پژوهش ساختاری چندبعدی دارند. که تمامی شاخص‌ها با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای اندازه‌گیری شد، ۱- بسیار کم و ۵-

بسیار زیاد است.

جدول شماره ۴. روایی، پایایی، میانگین و انحراف معیار پرسشنامه احساس امنیت

AVE	α	SD	M	شاخص‌ها	ابعاد
۰/۷۴۲	۰/۸۵۶	۱/۱۱۹	۲/۱۴۰	میزان خریدوفروش مواد مخدر	بسی نظمی اجتماعی
		۰/۶۶۷	۱/۷۲۰	میزان مصرف مواد مخدر و حضور علنی معتادان	
		۰/۶۷۴	۱/۷۰۰	میزان سرقت اتومبیل	
		۱/۳۱۸	۲/۷۲۰	میزان سرقت از منازل	
		۱/۴۱۰	۲/۹۰۰	میزان کلاهبرداری در این فضا از شهروندان	
		۱/۴۲۸	۲/۹۸۰	میزان اخاذی و زورگیری از شهروندان در این مکان	
۰/۷۶۸	۰/۷۹۸	۱/۳۰۲	۲/۹۶۰	میزان ایجاد مزاحمت برای مردم در این فضا	درک از بروز جرائم و بزهکاری
		۱/۳۲۴	۲/۶۸۰	به نظر شما میزان وقوع جرائم بزهکاری در پیاده راه مرکزی در مجموع چقدر است؟	
۰/۹۰۴	۰/۸۹۲	۱/۲۳۹	۲/۸۰۰	خالی گذاشتن منزل به مدت چند روز	ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن)
		۱/۳۴۸	۳/۲۰۰	ترک و رها کردن اتومبیل در خیابان بدون قفل و زنجیر	
		۱/۳۴۷	۲/۹۶۰	حمل پول نقد به مقدار زیاد	
		۱/۳۹۷	۲/۸۴۰	سپردن سرمایه به فرد دیگری جهت سرمایه‌گذاری	
		۱/۳۸۶	۲/۷۶۰	انجام معاملات مهم به تنهایی	
		۱/۲۴۹	۳/۱۲۰	قدم زدن در مسیرهای خلوت	
		۱/۳۷۱	۳/۲۴۰	تردد خانم‌ها به تنهایی در شب	
		۱/۲۷۷	۳/۰۶۰	تردد با ماشین‌های مسافرکش شخصی در شب	
۰/۸۳۵	۰/۸۰۱	۱/۲۸۲	۲/۸۲۰	چقدر احتمال می‌دهید، اگر روزی درجایی مورد تعرض یا سرقت افرادی قرار گیرید، مردم به کمک شما بیایند؟	حمایت اجتماعی
		۱/۱۱۴	۳/۱۸۹	میزان نظارت طبیعی و همگانی از طریق بازشوها در جداره میدان امام برای جلوگیری از تجمع افراد بزهکار و نابهنجار	
		۱/۳۵	۳/۰۲	میزان نظارت شهروندان از طریق بازشوهای ساختمان‌ها بلندمرتبه بر فضاهای بی‌دفاع در محلات اطراف میدان امام	
۰/۷۹۱	۰/۷۸۲	۱/۴۵۲	۳/۳۵۷	میزان نظارت شهروندان از طریق گردهمایی در عرصه‌های باز و جمعی (مرکز محلات)	نظارت
		۱/۱۲۸	۳/۶۷۱	میزان کاربری‌های دارای حیات شبانه در محلات پیرامون میدان امام	
		۱/۰۱۲	۳/۵۱۹	آشنایی شما با فضاهای شهری محلات پیرامون میدان امام تا چه حدی است؟	
		۱/۲۳۵	۲/۵۴۶	میزان قابلیت خوانایی ورودی‌های محلات پیرامون و یا خروجی‌ها از محلات به میدان امام	
۰/۸۶۳	۰/۹۰۱	۱/۴۰۱	۲/۷۳۴	کیفیت شبکه معابر در محلات پیرامون میدان امام تا چه میزانی است؟	فعالیت‌ها- کاربری‌ها
		۱/۶۰۴	۲/۰۴۵	میزان عملکرد نیروهای انتظامی در محلات و فضای شهری میدان امام	
		۱/۷۵۳	۳/۲۷۶	میزان روابط و تعاملات اجتماعی شهروندان در محلات پیرامون و میدان امام	
۰/۷۸۲	۰/۸۲۴	۱/۲۹۴	۳/۴۳۵	میزان سازگاری فعالیت‌ها در جداره محلات پیرامون و میدان امام به‌منظور ایجاد تعامل در فضاهای شهری	اجتماعی

جدول شماره ۵. روایی، پایایی، میانگین و انحراف معیار پرسشنامه کیفیت فضاهای شهری

ابعاد	شاخص‌ها	M	SD	α	AVE
دسترسی‌پذیری	دسترسی به انواع وسایل حمل‌ونقل عمومی در این فضا	۲/۳۰۶	۰/۸۹۵	۰/۸۸۲	۰/۷۸۲
	آیا فراوانی وسایل حمل‌ونقل عمومی متناسب با نیاز استفاده‌کنندگان از این فضا	۳/۱۰۰	۱/۱۹۵		
	توزیع ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی در این فضا	۲/۸۸۷	۱/۳۱۰		
	دسترسی به پارکینگ یا زمین‌های پارکینگ	۲/۱۹۸	۱/۹۱۰		
دسترسی برای اقلیت	دسترسی افراد پیاده و دوچرخه‌سواران به این فضا	۳/۱۲۱	۱/۶۷۶	۰/۸۵۵	۰/۷۸۶
	تا چه حد با این جمله موافقت: چگونگی حضور زنان و کودکان در این فضا	۲/۷۲۳	۱/۳۱۲		
	میزان حضور افراد معلول و ناتوان در این فضا	۳/۳۸۶	۱/۵۴۵		
تعاملات اجتماعی	این فضا را به‌عنوان مکانی برای قرار ملاقات با دوستان چگونه ارزیابی می‌کنید؟	۲/۸۵۶	۱/۶۵۱	۰/۸۸۸	۰/۸۱۲
	میزان وجود فضاهای شاد و سرزنده مانند کافه جهت ملاقات با دوستان	۳/۰۲۵	۰/۶۷۲		
	میزان ارتباط با افراد در این فضا	۲/۹۰۰	۱/۹۰۱		
حس مکان	میزان یادآوری خاطرات در این فضا با وجود نشانه‌ها و مکان‌ها	۲/۸۲۷	۱/۳۴۷	۰/۸۹۱	۰/۸۳۱
	میزان میل و رغبت شما برای حضور در این فضا	۲/۹۵۲	۱/۴۲۷		
کاربردهای مختلف	میزان انواع مغازه‌ها در این فضا	۲/۶۴۸	۱/۵۰۴	۰/۸۰۴	۰/۷۵۱
	میزان برگزاری فعالیت‌ها و مراسم مذهبی و فرهنگی در این فضا	۳/۵۹۸	۰/۷۴۳		
	میزان فعالیت سرگرمی و خدماتی در این فضا	۲/۷۹۱	۱/۴۸۵		
	میزان فضاهای مناسب جهت گذران اوقات فراغت مانند کتابخانه و پارک	۲/۸۲۶	۱/۳۴۹		
آلودگی‌های محیط	میزان احساس ناراضی‌تبی از آلودگی ناشی از زباله و آشغال	۳/۱۰۲	۱/۵۴۶	۰/۹۸۹	۰/۸۶۳
	میزان احساس ناراضی‌تبی از آلودگی ناشی از فعالیت‌های صنعتی	۳/۲۰۹	۱/۷۶۱		
	میزان احساس ناراضی‌تبی از آلودگی ناشی از رواناب و فاضلاب جوی‌ها	۲/۷۸۲	۱/۲۶۷		
	میزان احساس ناراضی‌تبی از آلودگی ناشی از گردوغبار هوا	۲/۹۴۲	۱/۹۴۲		
	میزان احساس ناراضی‌تبی از آلودگی ناشی از کاربری‌های ناسازگار	۲/۹۶۵	۱/۷۲۹		

بحث و یافته‌ها

همان‌طور که در جدول ۵ نمایان است، ۷۸/۳ درصد پاسخ‌دهندگان مردان و ۲۱/۷ درصد زنان هستند. بر این اساس حضور مردان در پیاده راه مرکزی بیشتر از زنان است. از این‌رو، بر اساس یافته‌های میدانی که در قالب پرسش‌نامه به دست آمد، میزان تحصیلات نشان‌دهنده این است که افراد دارای تحصیلات کارشناسی ۵۸/۹ درصد بیشترین، و در ادامه افراد دارای تحصیلات کاردانی ۲۴/۱ درصد، دیپلم ۱۲/۸ درصد و کارشناسی و بالاتر ۴/۲ درصد به ترتیب بیشترین فراوانی را داشته‌اند که در این‌بین مطالعات نشان می‌دهد که افرادی به‌منظور هدفی خاص در محدوده حضور داشته‌اند که برخی باهدف پارک خودرو خود در محلات اطراف میدان امام، رهگذر برای رفتن به محل زندگی خود در محلات اطراف، افرادی هم ساکن محلات نزدیک و اطراف میدان بوده و در نهایت برخی شاغل در خیابان‌های اطراف میدان بوده‌اند.

جدول شماره ۶. درصد فراوانی مشخصات پاسخگویان

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۲۰۹	۷۸/۳
	زن	۱۵۶	۲۱/۷
	مجموع	۳۶۵	۱۰۰
نوع اشتغال	آزاد	۱۴۴	۴۳/۳
	کارمند دولتی	۱۱۲	۲۸/۲
	دانشجو	۳۴	۹/۵
	مشاغل عالی	۷۵	۱۹
میزان تحصیلات	مجموع	۳۶۵	۱۰۰
	دیپلم	۲۳	۱۲/۸
	کاردانی	۹۶	۲۴/۱
	کارشناسی	۲۳۹	۵۸/۹
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۷	۴/۲
وضعیت تأهل	مجموع	۳۶۵	۱۰۰
	متأهل	۱۷۶	۴۱/۳
	مجرد	۱۸۹	۵۸/۷
هدف مراجعه	مجموع	۳۶۵	۱۰۰
	پارک خودرو در اطراف میدان	۹۴	۲۹/۱
	رهگذر	۱۴۶	۳۸/۷
	ساکن محلات نزدیک میدان	۴۳	۱۱
	شاغل در اطراف میدان	۸۲	۲۱/۲
مجموع	۳۶۵	۱۰۰	

به منظور مورد بررسی قرار دادن فرض پژوهش مبنی بر اینکه، رابطه معناداری بین احساس امنیت با کیفیت فضاهای شهری وجود دارد که در پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامون از همبستگی پیرسون برای آزمون فرضیات استفاده گردید، یافته‌های آزمون به شرح زیر است:

جدول شماره ۷. همبستگی بین متغیرهای وابسته و مستقل پژوهش

نام متغیر	شاخص‌ها	کیفیت فضاهای شهری	
		ضریب همبستگی	معنی‌داری
اهمیت احساس امنیت	بی‌نظمی اجتماعی	۰/۷۴۹	۰/۰۰۰
	درک از بروز جرائم و بزهکاری	۰/۷۰۴	۰/۰۰۰
	ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن)	۰/۸۶۲	۰/۰۲۰
	حمایت اجتماعی	۰/۸۳۹	۰/۰۱۱
	فعالیت‌ها- کاربری‌ها	۰/۶۸۸	۰/۰۰۰
	نظارت اجتماعی	۰/۹۱۱	۰/۰۰۱
	اجتماعی	۰/۸۵۷	۰/۰۰۰
	میزان کلی حس امنیت	۰/۸۷۱	۰/۰۰۰

یافته‌های پژوهش از این قرار است که، بین ابعاد احساس امنیت و همچنین میزان کلی حس امنیت با کیفیت فضاهای شهری رابطه مستقیم، مثبت و معناداری وجود دارد. رابطه بین نظارت اجتماعی و کیفیت فضاهای شهری در پیاده راه

مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی $P=0/91$ دارای بیشترین همبستگی است؛ که این امر نیاز به توجه با استفاده از همیاری و نظارت اجتماعی از طریق عرصه‌های عمومی و ایجاد گردهمایی‌های شبانه از سوی کسبه و ساکنان پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی را می‌طلبد که بیشترین تأثیر را بر شاخص نظارت اجتماعی حس امنیت دارند؛ رابطه بین فعالیت‌ها و کاربری‌ها حس امنیت و کیفیت فضاهای شهری دارای کمترین ضریب همبستگی $P=0/68$ است. که ساکنان محلات، شهروندان و شاغلین مشغول در جداره پیاده راه مرکزی نسبت به فضاهای خلوتی (گم‌شده) که در محلات پیرامون پیاده راه مرکزی شهر همدان هستند؛ شناختی کلی و یا جزئی نسبت به این فضاها دارند، از نظر آنان، این مکان‌ها در پاسی از شب برای تردد افراد ناامن می‌باشند و برای تبدیل فضای شهری گم‌شده به یک فضای شهری سرزنده و امن، این مکان‌ها نیازمند نورپردازی مناسب، نصب مبلمان‌های شهری و ... از سوی مسئولان و مدیران شهری است.

همچنین رابطه بین ریسک اعتماد کردن حس امنیت و کیفیت فضاهای شهری $P=0/86$ ؛ با در نظر گرفتن زیرمعیارهایی همانند:

قدم زدن به‌تنهایی در شب، تردد خانم‌ها به‌تنهایی در شب، تردد با ماشین‌های مسافرکش شخصی در خیابان‌های اطراف میدان، فرستادن کودکان به مدرسه در مسیر طولانی از نظر ساکنان و شاغلین، تا حد مطلوبی قابل قبول است. بی‌نظمی اجتماعی حس امنیت با ضریب همبستگی $P=0/74$ ؛ از نظر مراجعه‌کنندگان به میدان و کسبه اذعان داشتن، از زمانی که میدان امام به پیاده راه تبدیل شده است، میزان سرقت از منازل، میزان اخاذی و زورگیری از شهروندان در این مکان، میزان ایجاد مزاحمت برای مردم در این فضا، میزان مصرف مواد مخدر و حضور علنی معتادان، سرقت اتومبیل در خود میدان حذف و در محلات اطراف نیز کاهش یافته است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که نظارت و حمایت اجتماعی در فضاهای شهری این‌چنینی و تبدیل آن به پیاده راه، فضا با سرزندگی و تعاملی خاص از سوی شهروندان مواجه می‌شود، که این سبب به وجود آمدن احساس امنیت در بین مردم می‌شود. بنابراین، با توجه به مؤلفه‌های مورد تحلیل احساس امنیت، می‌توان بیان کرد که هر چه میزان احساس امنیت $P=0/871$ و میزان همبستگی شاخص‌های آن بیشتر شود میزان تبدیل فضاهای شهری، به فضاهای شهری دارای احساس امنیت، از جمله؛ برگزاری فعالیت‌ها و مراسمات مذهبی و فرهنگی، فعالیت سرگرمی و خدماتی، میزان ارتباط بین افراد، چگونگی حضور زنان و کودکان در این فضا، دسترسی به انواع وسایط نقلیه عمومی، توزیع ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی، دسترسی افراد پیاده و دوچرخه‌سوار و ... نیز متناسب با احساس امنیت در این فضای شهری، افزایش می‌یابد. از این‌رو به‌منظور بررسی تأثیر رابطه معناداری بین شاخص‌های احساس امنیت با کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی اجرا شد، با توجه به توزیع نرمال داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. و در ادامه از رگرسیون تک متغیره، که یکی از پیش‌شرط‌های لازم برای بررسی رابطه معناداری است، استفاده شد. از طرفی دیگر، یکی از پیش‌شرط‌های انجام رگرسیون بررسی رابطه همبستگی بین متغیرها است. که با توجه به جدول ۶، بین شاخص‌های احساس امنیت با کیفیت فضای شهری، رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. که میزان ضریب همبستگی بین متغیرهای احساس امنیت و کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی محاسبه شد. به‌طوری‌که؛ هرچه میزان احساس امنیت در فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی افزایش یابد، میزان ابعاد حمایت اجتماعی ۸۳ درصد، ریسک اعتماد کردن ۸۶ درصد، بی‌نظمی اجتماعی ۷۴ درصد، درک از بروز جرائم و بزهکاری نیز به میزان ۷۰ درصد، فعالیت‌ها- کاربری‌ها ۶۸ درصد، نظارت اجتماعی ۹۱ درصد و اجتماعی ۸۵ درصد افزایش خواهد یافت. این ضرایب مثبت؛ بیان‌گر افزایش یک انحراف معیار از متغیر احساس امنیت است، به‌طوری‌که؛ به میزان این ضرایب تمایل شهروندان از لحاظ انتخاب این فضا

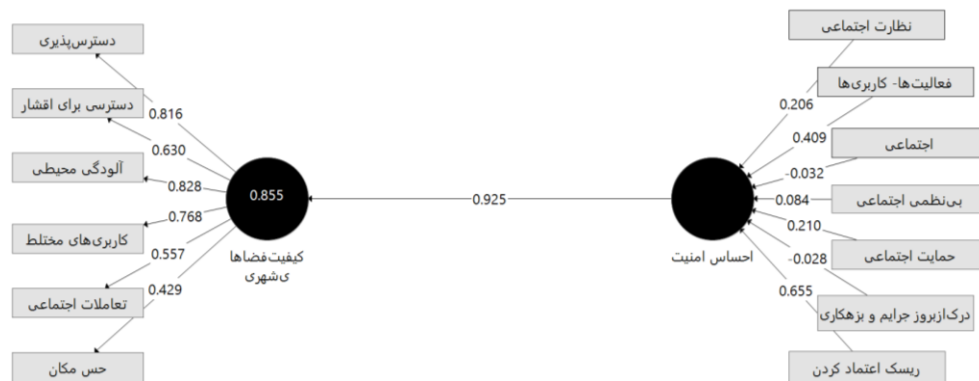
به‌عنوان قرار ملاقات با دوستان، میل و رغبت شهروندان برای حضور به علت برگزاری فعالیت‌های مذهبی، فرهنگی، سرگرمی و خدماتی، ارتباط با افراد متعدد، کسبه موجود در فضا و همچنین حضور مستمر شهروندان به دلیل بهره‌مندی از فضای شهری همانند پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی نیز افزایش می‌یابد.

مدل اندازه‌گیری

به‌منظور تعیین و بررسی تأثیر دقیق‌تر میزان ابعاد احساس امنیت بر کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی از مدل ساختاری بهره گرفته شد. برای استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری از مدل تحلیلی پژوهش کمک گرفته شد. پس از تدوین مدل نظری الزاماً، بحث برآورد یا به عبارتی برآورد پارامترهای مدل و تحلیل شاخص‌های کلی مدل پرداخته شود تا مشخص گردد که آیا داده‌های تجربی در مجموع مدل نظری تدوین شده است یا خیر.

از همین رو، به‌منظور بررسی اینکه آیا گویه‌های انتخاب شده برای اندازه‌گیری متغیرهای موردنظر خود، از دقت لازم برخوردار هستند از ضریب رگرسیون، استفاده می‌شود. وقتی بار عاملی هر گویه با متغیر خود دارای مقدار آماره T بالاتر از $1/96$ نیز باشد نشان‌دهنده این است که گویه از دقت لازم برای اندازه‌گیری آن متغیر برخوردار است. مدل در حالت تخمین ضرایب در شکل ۴ نشان داده شده است. اعداد نوشته شده روی خطوط، بار عاملی یا همان ضرایب مسیر هستند که بیشتر آن‌ها بالای $0/5$ هستند. ضریب مسیری که عدد بزرگ‌تری را به خود اختصاص داده است بیشترین نقش را در ساخت متغیر مربوط به خود داشته است.

اثر متغیر احساس امنیت بر شاخص‌های فضای شهری در شکل و جدول زیر گزارش شده است:

شکل شماره ۴. مدل معادلات ساختاری در حالت ضرایب مسیر و اثر احساس امنیت بر کیفیت فضاهای شهری

ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن) با ضریب مسیر $0/655$ اولین تبیین‌کننده احساس امنیت در کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی است. پس از آن نیز متغیر فعالیت‌ها- کاربری‌ها قرار دارد که با ضریب مسیر $0/409$ بر احساس امنیت تأثیر می‌گذارد. همچنین متغیر حمایت اجتماعی با ضریب مسیر $0/210$ ، نظارت اجتماعی با ضریب مسیر $0/206$ ، بی‌نظمی اجتماعی با ضریب مسیر $0/084$ بر احساس امنیت تأثیر مثبت و مستقیمی دارد. و در نهایت تأثیر غیرمستقیم متغیر درک از بروز جرائم و بزهکاری معادل $0/028$ و متغیر اجتماعی $0/032$ است (غیرمستقیم به دلیل علامت منفی). که به ترتیب بر احساس امنیت شهروندان تأثیرگذار هستند. و در مجموع این عوامل احساس امنیت شهروندان با تأثیر 92 درصدی نسبت به فضاهای شهری محلات پیرامونی میدان و کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی نیز به میزان 85 درصد افزایش می‌یابد. در جدول ۷ شاخص‌های برآزش مدل ساختاری پژوهش نیز قابل مشاهده است.

جدول شماره ۸. برآورد شاخص‌های ارزیابی مدل معادلات ساختاری

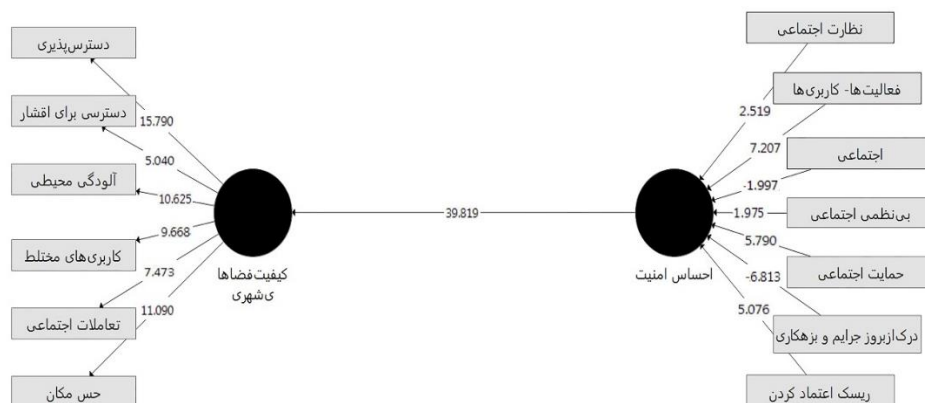
شاخص	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NFI	X ² /Df
مقدار	۰/۰۱	۰/۹۴	۰/۸۹	۰/۹۶	۰/۹۰	۱/۰۵

با توجه به نتایج به دست آمده از خروجی مدل در نرم افزار SmartPLS مقدار $RMSEA=0/01$ برآورد شد که نتایج آن قابل قبول بودن مدل را نشان می‌دهد که این مقدار باید کمتر از $0/08$ باشد تا مدل موردنظر مدل مطلوب و قابل قبول ذکر گردد. و همچنین برازش تطبیقی آن بالای $0/9$ به دست آمد $CFI=0/96$ که از این نظر مدل، مدلی خوب و قابل قبول به نظر می‌رسد. بنابراین؛ شاخص‌های ارزیابی مدل معادلات ساختاری در مجموع بیانگر این است که داده‌های مدل نظری پژوهش را موردبررسی قرار می‌دهند، به عبارت دیگر برازش داده‌ها با مدل برقرار گردیده است و شاخص‌ها دلالت بر مطلوبیت مدل معادلات ساختاری دارند.

جدول شماره ۹. برآورد ضریب اثر متغیر احساس امنیت بر کیفیت فضاهای شهری

متغیر مستقل	مسیر	متغیر وابسته	ضریب رگرسیون	ضریب تعیین	ضریب تعدیل یافته	ضریب بتا	نمره F	نمره T	سطح معناداری
احساس امنیت ←	فضاهای شهری	۰/۹۲۵	۰/۸۵۵	۰/۸۴۸	۰/۹۲۵	۱۲۰۴/۸۳۵	۱۸/۴۶۱	۰/۰۰۰	

مدل رگرسیونی بکار گرفته شده در این پژوهش تک متغیره است که مقدار ضریب همبستگی بین متغیرهای احساس امنیت بر کیفیت فضاهای شهری محاسبه شد. به طوری که اگر مقدار این متغیر افزایش یابد، میزان شاخص‌های کیفیت فضای شهری ۹۲ درصد سبب بهبود و ارتقا وضع کیفیتی فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی می‌گردد. یکی از پیش شرط‌های لازم برای انجام رگرسیون، بررسی معنی داری آنوای رگرسیون است که با توجه به جدول ۷ متغیر کیفیت فضاهای شهری به میزان ۸۵ درصد توانایی پیش بینی وضعیت حس امنیت فضای شهری را دارد. سطح معنی داری مؤید مطلوب بودن شاخص‌ها جهت تعیین تغییرات متغیر احساس امنیت است. با توجه به نتیجه به دست آمده، از آزمون مشخص گردید که متغیر کیفیت فضای شهری با مقدار آزمون تی و با ضریب بتای استاندارد تأثیر بسزایی در متغیر احساس امنیت در فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی دارد. شکل ۵ نیز بیانگر مدل معادلات ساختاری در حالت معناداری ضرایب (t-value) است. این مدل در واقع تمامی ضرایب مسیر را با استفاده از آماره t آزمون می‌کند. در این تحلیل مقدار آماره t برای کلیه مسیرها بالاتر از $1/96$ محاسبه شده و در نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار می‌باشد.

شکل شماره ۵. مدل معادلات ساختاری در حالت ضرایب معناداری (t-value)

بررسی شاخص‌های برآزش مدل اندازه‌گیری (پایایی و روایی متغیرها)

همان‌طور که در جدول ۹ نیز مشاهده می‌شود مقدار آلفای کرونباخ و ضریب اطمینان rho_A به‌دست‌آمده برای تمام متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۷ می‌باشد، بنابراین پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است. مقادیر محاسبه‌شده برای شاخص‌های برآزندگی CR و AVE نیز حاکی از مناسب بودن مدل است.

جدول شماره ۱۰. بررسی پایایی و روایی متغیرها

متغیر	آلفای کرونباخ (>0.7)	Rho_A (>0.7)	AVE (>0.5)	پایایی مرکب (CR) (>0.7)
احساس امنیت	۰/۸۰۶	۰/۹۱۰	۰/۶۴۲	۰/۸۳۷
کیفیت فضاهای شهری	۰/۷۵۶	۰/۹۵۴	۰/۷۰۱	۰/۸۷۳

طبق ماتریس فورنل و لارکر مندرج در جدول ۱۰ مقادیر موجود در روی قطر اصلی ماتریس، از کلیه مقادیر موجود در ستون مربوط به آن بزرگ‌تر است و نشان‌دهنده آن است که مدل دارای اعتبار تشخیص مناسبی است و روایی واگرا مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول شماره ۱۱. بررسی ماتریس فورنل-لارکر

کیفیت فضاهای شهری	احساس امنیت
۰/۷۳۴	۰/۷۳۴
۰/۶۴۲	۰/۷۲۸

مطابق با مدل مندرج در شکل ۵ و تحلیل روابط میان متغیرها طبق جدول ۱۱، با توجه به اینکه مقدار t فرضیات پژوهش بزرگ‌تر از مقدار ۱/۹۶ است، فرضیات تحقیق موردپذیرش قرار می‌گیرند.

جدول شماره ۱۲. بررسی ازمون فرضیه

فرضیه	ضریب مسیر	سطح معناداری	آماره t	نتیجه
به نظر می‌رسد بین احساس امنیت با کیفیت فضای پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی آن رابطه معناداری وجود دارد	۰/۹۲۵	۰/۰۰۰	۳۹/۸۱۹	پذیرش

نتیجه‌گیری

همان‌طور که قابل‌بیان است، امنیت در پیاده راه‌ها و محلات منتهی به آن‌ها در سطح شهر، سرزندگی و پویایی و افزایش کیفیت فضاهای شهری را نیز به دنبال خواهد داشت و به طبع آن، پیاده راه‌ها و فضاهای محلات منتهی به آن را به فضای موفق و شاخص در سطح شهر تبدیل می‌کند. اما به‌طورمعمول تعداد اندکی از میدان‌های شهری وجود دارند که از امنیت ایده‌آل برخوردار باشند که حس امنیت در آن‌ها نمود یابد؛ مگر با تبدیل به پیاده راه و همچنین نمود امنیت را می‌توان در حضور فعال مردم، نظارت و حمایت اجتماعی مردم و حضور گروه‌های سنی و جنسی متفاوت در فضاهای شهری قابل‌مشاهده باشد. به‌طورکلی، نتایج پژوهش گویای این است که رابطه معناداری بین احساس امنیت و کیفیت فضاهای شهری وجود دارد. پس می‌توان نتیجه گرفت که فضاهای شهری بنا به شرایط اجتماعی موجود؛ یعنی شکل‌گیری فضاها، کارکرد فضاها، می‌توانند بر میزان امنیت مؤثر باشند. ایجاد فضاهای آرام و به‌دوراز نابسامانی اجتماعی

و نیز افزایش کیفیت محیطی از طریق توجه به نیازهای اساسی زندگی شهری به‌عنوان مطلوبیت فضای شهری به‌حساب می‌آید.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که هر چه میزان حضور مردم در قالب حمایت و نظارت اجتماعی در فضاهای شهری بیشتر شود، شهروندان احساس امنیت بیشتری می‌کنند. با توجه به تأثیر حضور شهروندان بر احساس امنیت می‌توان نتیجه گرفت که حفظ امنیت شهر وظیفه اساسی فضاهای شهری و عرصه‌های باز و جمعی (همگانی) یک شهر در صورت تردد و نظارت شهروندان در پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامون است.

این پژوهش به بررسی رابطه اهمیت احساس امنیت در کیفیت فضاهای شهری در جامعه مورد مطالعه پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی و عوامل مؤثر بر آن پرداخته است. حس امنیت و زمینه‌های مرتبط به آن را می‌توان حقی بنیادی برای انسان دانست، به همین منظور در بخش مبانی نظری تعاریفی از احساس امنیت مورد بررسی قرار گرفت و عدم «تهدید» به‌عنوان مفهومی اساسی شناخته شد که احساس امنیت را می‌توان "در امان بودن یا در امان حس کردن خود از تهدیدات" تعریف کرد.

یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مستقل حاکی از آن است که پاسخ‌دهندگان میزان ریسک اعتماد کردن و بی‌نظمی اجتماعی را در سطح بالایی ارزیابی کرده‌اند. در ارتباط با متغیر حمایت اجتماعی؛ اکثر پاسخ‌دهندگان نسبت به کمک دیگران در مواقع اضطراری امیدی نداشتند و امداد و یاری آن‌ها در امر اجتماع را در سطح پایین می‌دانستند. همچنین پاسخ‌دهندگان میزان وقوع جرائم بزهکاری در محیط پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی را نیز در سطح پایینی ارزیابی می‌کنند.

همچنین نتایج پژوهش نمایانگر آن است که احساس امنیت به‌عنوان متغیر مستقل با متغیرهای بی‌نظمی اجتماعی، درک از بروز جرائم و بزهکاری، نظارت اجتماعی، اجتماعی، فعالیت‌ها-کاربری‌ها، حمایت اجتماعی و ریسک اعتماد کردن همبستگی معنی‌داری دارد. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نیز نمایانگر ضرایب استاندارد شده (بتا) به ترتیب متغیرهای حمایت اجتماعی، درک از بروز جرائم و بزهکاری، ریسک اعتماد کردن، بی‌نظمی اجتماعی، اجتماعی، فعالیت‌ها-کاربری‌ها و نظارت اجتماعی ۹۲ درصد به‌عنوان تعیین‌کننده عوامل تأثیرگذار احساس امنیت بر کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی محسوب می‌شوند. در مجموع نتایج مربوط به همبستگی‌ها، تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر با رویکرد نظری پژوهش مطابقت دارد و فرضیه پژوهش را تأیید می‌کند. در واقع در فضاهای شهری همچون پیاده راه مرکزی شهر همدان، بی‌نظمی اجتماعی، بی‌اعتمادی، ریسک و مخاطره و عدم حمایت و نظارت اجتماعی، فعالیت‌ها و کاربری‌ها در جداره‌های محلات پیرامون پیاده راه مرکزی به‌صورت حلقه‌ای از زنجیر به هم مرتبط و وصل هستند، همین سبب ایجاد زمینه مساعدی را برای ترس و نگرانی شهروندان فراهم می‌سازد. تمام این مسائل بخشی از زندگی روزمره را تشکیل می‌دهند که باید برای حل آن‌ها چاره‌ای اندیشیده شود. بنابراین، باید کارایی سازمان‌های نظارت‌کننده در حفظ نظم و ثبات افزایش یابد. نقش نیروهای امنیتی در کنترل و مهار جرائم خیابانی و سرقت و ... غیرقابل انکار می‌باشد. که مهم‌ترین آن نیز احیای اجتماعات محلی و فرهنگ‌سازی در راستای تقویت حمایت اجتماعی از هم‌نوعان در مواقع خطر است. این اجتماعات محلی زمینه مناسبی را برای مشارکت شهروندان در امور محلی فراهم می‌سازد. شبکه‌های اجتماعی را تقویت می‌کند، سرمایه اجتماعی و تعهد مدنی افراد و روحیه جمعی و همبستگی اجتماعی را نیز افزایش می‌دهد. همچنین گمنامی افراد را کاهش می‌دهد، و عاملی برای مانع بی‌نظمی اجتماعی و رفتارهای غیر مدنی در فضای شهری می‌شود و این امر سبب ایجاد اعتماد اجتماعی، حمایت اجتماعی و احساس امنیت را افزایش می‌دهد.

امیر کافی در پژوهشی با عنوان «بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن؛ مورد مطالعه: شهر تهران»، در الگوی تحلیل مسیر مشاهده شد که حمایت اجتماعی (یاری و امداد) با ضریب مسیر ۰/۱۹ اولین تبیین کننده احساس امنیت است. که در مجموع نتایج تحلیل مسیر رابطه متغیرهای مستقل با احساس امنیت با انتظارات نظری ما سازگاری دارد و فرضیه‌های تحقیق را تأیید می‌کند. میزان R^2 ، به دست آمده نشان می‌دهد که تنها ۱۳ درصد از واریانس احساس امنیت به حساب آمده است و بخش عمده‌ای از تغییرات متغیر وابسته بدون توضیح باقی مانده است. در نتیجه، سنجش احساس امنیت در دو سطح انجام گرفت. بر اساس نتایج به دست آمده، احساس امنیت در منطقه مسکونی بیش از حد متوسط و در شهر تهران کمتر از حد متوسط است. به عبارت دیگر احساس ناامنی و ترس پاسخگویان در شهر تهران بیشتر از منطقه مسکونی‌شان است. از ترکیب احساس امنیت در منطقه مسکونی و احساس امنیت در شهر تهران شاخص کلی احساس امنیت ساخته شده است. در ارتباط با شاخص مذکور یافته‌ها نشان می‌دهد که احساس ناامنی و ترس در میان پاسخگویان قابل ملاحظه است.

اما در الگوی تحلیل مسیر پژوهش حاضر، که قابل مشاهده نیز است، ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن) با ضریب مسیر ۰/۶۵۵ اولین تبیین کننده احساس امنیت در کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی است. در این پژوهش ریسک و مخاطره (ریسک اعتماد کردن) و فعالیت‌ها-کاربری‌ها به ترتیب دارای بیشترین تأثیر را در احساس امنیت دارند. میزان R^2 ، به دست آمده از تأثیر احساس امنیت بر کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی ۸۵ درصد از واریانس احساس امنیت است که ۱۵ درصد از آن بدون توضیح باقی مانده است. در نتیجه سنجش احساس امنیت در سطح محلات پیرامون میدان و در فضای شهری میدان امام، هر دو بیش از حد متوسط می‌باشند. از ترکیب احساس امنیت در محلات پیرامون پیاده راه و احساس امنیت در محیط پیاده راه شاخص کلی احساس امنیت ساخته شده است. در همین جهت، ارتباط با شاخص مذکور یافته‌ها نشان می‌دهد که احساس ناامنی و ترس در میان پاسخ‌دهندگان نیز قابل ملاحظه است. همچنین نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون حاکی از آن است که بر حسب ارزش ضرایب به ترتیب متغیرهای ریسک اعتماد کردن، فعالیت‌ها-کاربری‌ها، حمایت اجتماعی، نظارت اجتماعی، بی‌نظمی اجتماعی، حمایت اجتماعی و بعد اجتماعی به عنوان تعیین کننده‌ترین عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت محسوب می‌شوند. در مجموع نتایج تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر؛ فرضیه‌های تحقیق را تأیید می‌کند.

پوراحمد و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «امنیت شهری؛ فضاهای عمومی بررسی و سنجش سطح امنیت پارک‌های شهری در منطقه ۲ شهر قم»، ضریب همبستگی بین متغیر احساس امنیت بر تمایل به حضور مجدد در پارک ۰/۴۴۵ و دارای سطح معناداری بسیار بالا است و چون رقم مثبت است، بیانگر وجود رابطه مستقیم میان این دو متغیر است، یعنی هرچه میزان احساس امنیت بالا رود، تمایل به حضور مجدد نیز افزایش می‌یابد. با توجه به مقدار ضریب تعیین حدود ۱۹ درصد از تغییرات تمایل به حضور مجدد توسط میزان احساس امنیت در پارک قابل تبیین است. در این پژوهش، نتایج حاکی از آن است که وضعیت احساس امنیت در کل منطقه ۲ از دید شهروندان مناسب نیست که در این میان شرایط امنیت پارک‌ها در نواحی مجاور با محلات فقیر و حاشیه‌نشین مانند ناحیه ۳، به علت وضعیت نامناسب اجتماعی، فرهنگی و به ویژه اقتصادی، نسبت به سایر نواحی دیگر بغرنج‌تر است.

اما در پژوهش حاضر ضریب همبستگی بین متغیر احساس امنیت بر کیفیت فضاهای شهری ۰/۹۲۵ و دارای سطح معناداری بسیار زیاد است، رقم مثبت در این رابطه بیانگر وجود رابطه مستقیم میان این دو متغیر است، یعنی هرچقدر میزان احساس امنیت افزایش یابد، کیفیت فضای شهری پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی نیز افزایش می‌یابد. با توجه به مقدار ضریب تعیین تعدیل یافته ۸۵ درصد از تغییرات کیفیت فضاهای شهری توسط احساس امنیت در

پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی شهر همدان قابل تبیین است. در نتیجه؛ شهروندان از مراجعه به مرکز شهر همدان (پیاده راه مرکزی) احساس امنیت بالایی دارند، چراکه مردم این فضا را دارای حمایت اجتماعی از جانب اشخاص دیگر می‌دانند، بدین منظور که؛ اگر در این فضا شخصی مورد آزار و اذیت قرار گیرد، به این مورد امید دارد که شهروندان و مردم به حمایت از او برمی‌خیزند. بنابراین؛ از دید شهروندان، فضای پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی در مقایسه با فضاهای غیرقابل دفاع و پرت موجود در محلات اطراف، از حمایت اجتماعی بالایی برخوردار است. بر این اساس، اکثریت مردم نسبت به پیاده راه مرکزی شهر همدان و محلات پیرامونی احساس امنیت دارند.

پیشنهادها

- توجه به نظارت طبیعی و همگانی بر فضاهای عمومی، ایجاد عرصه‌های باز و جمعی با استفاده از فضاهای غیرقابل دفاع در محلات پیرامونی و استفاده از کاربری‌های رو به درون محلات و هشدارهای نمادین جهت کنترل بودن فضا
- افزایش ورودی‌ها و نفوذپذیری برای محلات اطراف پیاده راه به منظور افزایش نظارت بر فضاهای شهری و مرکز محلات شهر همدان
- افزایش قابلیت‌های خوانایی و کاهش ترس از گم‌شدن و ناامنی ناشی از آن
- فراهم کردن سهولت نظارت شهروندان و مراجعان به فضاهای شهری
- احیای فضاهای خلوت و کم تردد شهر، فضاهای بی‌دفاع پیرامون کاربری‌های کم رفت‌وآمد کمبود مسیرهای پیاده حائز اهمیت از لحاظ کالبدی
- احیای بیش‌ازپیش فعالیت‌های شبانه و اجرای برنامه‌های فرهنگی و هنری به‌خصوص در ورودی‌های محلات پیرامون
- ساماندهی وضعیت روشنایی و نورپردازی در درون فضاها و مراکز محلات پیرامون پیاده راه
- تقویت کاربری‌های گردشگری- خدماتی، فعالیتی-کارکردی در محدوده متناسب با روحیه تاریخی پیاده راه و محلات پیرامونی.
- طراحی و جانمایی مناسب المان‌ها و مبلمان‌های شهری در ورودی محلات پیرامونی پیاده راه.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- (۱) لطفی، صدیقه و بردی آنامرادنژاد، رحیم و ساسانی‌پور، محمد (۱۳۹۳). بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی (مطالعه موردی کلان‌شهر شیراز). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۵ (۱۹)، ۳۹-۵۶.
- (۲) منتظرالحجه، مهدی و شریف‌نژاد، مجتبی و رجبی، مریم (۱۳۹۶). سنجش عوامل کالبدی مؤثر بر حس امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه سالمندان؛ موردپژوهی: میدان خان یزد، نشریه معماری و شهرسازی ایران، ۹۱-۱۰۵.
- (۳) امیر کافی، مهدی (۱۳۸۷). بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن؛ مورد مطالعه: شهر تهران، ۱ (۱)، ۲۶-۱.
- (۴) امینی، الهام و برومند، مریم و روح‌افزا، فاطمه. (۱۳۹۳). ارزیابی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت فضاهای عمومی در شهرهای جدید نمونه موردی: شهر جدید پرند، فصلنامه آمایش محیط، ۷ (۲۶)، ۸۹-۱۱۰.
- (۵) سلطانی، لیلا و بیک‌محمدی، حسن و حیدری، سمیه (۱۳۹۵). تحلیل فضایی احساس امنیت در محلات مختلف شهری، مورد مطالعه: شهر قدس، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۵ (۳)، ۸۷-۱۰۴.
- (۶) ایزدی، محمدسعید و حقی، محمدرضا (۱۳۹۴). ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری،

- هنرهای زیبا، ۲۰(۲)، ۵-۱۲.
- ۷) سجاذزاده، حسن و ایزدی، محمدسعید و حقی، محمدرضا (۱۳۹۶)، سنجش عوامل محیطی مؤثر بر احساس امنیت ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی، پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۵(۴)، ۷۰۵-۷۲۰.
- ۸) سرور، هوشنگ و آهار، حسن و ذوالفقاری، امیرعلی و قیصری، حدیثه (۱۳۹۶)، تحلیل آثار گسترش بر امنیت محلات شهری؛ مطالعه موردی: شهر مراغه، پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۵(۲)، ۳۱۵-۳۳۵.
- ۹) امان‌پور، سعید (۱۳۹۹)، تحلیل رابطه پایداری مناطق شهری و امنیت اجتماعی شهروندان در کلان‌شهر اهواز، پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۸(۲)، ۲۳۷-۲۵۷.
- ۱۰) جلالیان، سید اسحاق (۱۳۹۹)، بررسی تأثیر عوامل کالبدی بوستان پلیس بر احساس امنیت شهروندان؛ مطالعه موردی: بوستان تهران‌پارس، پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۸(۳)، ۵۹۷-۶۱۲.
- ۱۱) رسولی‌شورستانی، جلیل (۱۳۹۷)، بررسی و تحلیل نقش عوامل کالبدی و اجتماعی بر احساس امنیت در فضاهای شهری گرگان، دانش انتظامی گلستان، ۹(۳)، ۳۳-۵۶.
- ۱۲) مؤیدفر، سعیده و رضایی، حجت و فاطمی، مهران (۱۳۹۸)، تحلیلی بر پراکنش فضایی احساس امنیت در استان یزد با استفاده از الگوی ویکور، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۸(۱)، ۱-۱۸.
- 13) Mahrous, A., Moustafa, Y., & Abou El-Ela, M. (2018). Physical characteristics and perceived security in urban parks: Investigation in the Egyptian context, *Ain Shams Engineering Journal*, 9(4): 3055-3066.
- 14) Bishop, K. & Marshall, N. (2017). Social Interactions and the Quality of Urban Public Space. *Encyclopedia of Sustainable Technologies*, 63-70.
- 15) Kim, H., 2018, Designing multiple urban space: an actor-network theory analysis on multiplicity and stability of public space. *Journal of Urban Design*. 24, 249-268.
- 16) Carmona, M. (2019). Principles for public space design, planning to do better. *Urban Design International*, 24, 47-59.
- 17) Mehaffy, M. W., Elmlund, P., & Farrell, K. (2019). Implementing the new urban agenda: The central role of public space. *Urban Design International*, 24(1), 4-6.
- 18) Chu, X., Deng, X., Jin, G., Wang, Z., Li, Z., 2017. Ecological security assessment based on ecological footprint approach in Beijing-Tianjin-Hebei region, China. *Phys. Chem. Earth A/B/C* 101, 43-51.
- 19) Khalili, A., Nayyeri Fallah, S. (2018). Role of social indicators on vitality parameter to enhance the quality of women's communal life within an urban public space (case: Isfahan's traditional bazaar, Iran), *Frontiers of Architectural Research*, 7(3), 440-454.
- 20) Bivina, G.R., Parida, M. (2019). modelling perceived pedestrian level of service of sidewalks: a structural equation approach, *Transport*, 34(3), 339-350.
- 21) Jahan, Md.I., Mazumdar, A., Hadiuzzaman, Md., Mashrur, Sk.Md., & Murshed, M.N. (2020). Analyzing Service Quality of Pedestrian Sidewalks under Mixed Traffic Condition Considering Latent Variables, *Journal of Urban Plan and development*, 146(2), 1-12.
- 22) Vallejo-Borda, J.A., Cantillo, V., & Rodriguez-Valencia, A. (2020). A perception-based cognitive map of the pedestrian perceived quality of service on urban sidewalks, *Transportation Research Part F*, 73, 107-118.
- 23) Odufuwa, B., Badiora, A.I., Olaleye, D.O., Akinlotan, P.A., & Adebara, T.M. (2019). Perceived personal safety in built environment facilities: A Nigerian case study of urban recreation sites, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 25, 24-35.
- 24) Ottoni, C.A., Sims-Gould, J., & Winters, M. (2021). Safety perceptions of older adults on an urban greenway: Interplay of the social and built environment, *Health and Place* 70, 1-10.
- 25) Bornioli, A., Parkhurst, G., & Morgan, P.L., 2018. The psychological wellbeing benefits of

- place engagement during walking in urban environments: a qualitative photoelicitation study. *Health Place*, 53, 228–236.
- 26) Amegbor, P.M., Rosenberg, M.W., Kuuire, V.Z., 2018. Does place matter? A multilevel analysis of victimization and satisfaction with personal safety of seniors in Canada. *Health Place* 53, 17–25.
 - 27) Kim, D., 2019. The transportation safety of elderly pedestrians: modeling contributing factors to elderly pedestrian collisions. *Accid. Anal. Prev.* 131, 268–274.
 - 28) Kimpton, A., 2017. A spatial analytic approach for classifying greenspace and comparing greenspace social equity. *Appl. Geogr.* 82, 129–142.
 - 29) Ruijsbroek, A., Droomers, M., Hardyns, W., Groenewegen, P.P., & Stronks, K., 2016. The interplay between neighbourhood characteristics: the health impact of changes in social cohesion, disorder and unsafety feelings. *Health Place* 39, 1–8.
 - 30) De Silva, C.S., Warusavitharana, E.J., & Ratnayake, R., 2017. An examination of the temporal effects of
 - 31) environmental cues on pedestrians' feelings of safety. *Computers, Environment and Urban Systems*, 64, 266–274.
 - 32) Rey Gozalo, G., Miguel Barrigón, J., & David Montes González, M. (2019). Perceptions and Use of Urban Green Spaces on the Basis of Size. *Urban Forestry & Urban Greening*, 46, 125-136.
 - 33) Zavadskas, E.K., Bausys, R., Mazonaviciute, I., 2019. Safety evaluation methodology of urban public parks by multi-criteria decision making. *Landsc. Urban Plann.* 189, 372–381.
 - 34) Kim, E.S., Chen, Y., Kawachi, I., VanderWeele, T.J., 2020. Perceived neighborhood social cohesion and subsequent health and well-being in older adults: an outcome-wide longitudinal approach. *Health Place*, 66, 102420.
 - 35) Lachapelle, U., & Cloutier, M.S., 2017. On the complexity of finishing a crossing on time: elderly pedestrians, timing and cycling infrastructure. *Transport. Res. Part A Policy Pract* 96, 54–63.
 - 36) De Donder, L., Buffel, T., Dury, S., De Witte, N., & Vert´ e, D., 2013. Perceptual quality of neighbourhood design and feelings of unsafety. *Ageing Soc.* 33, 917–937.
 - 37) Lord, S., Cloutier, M.S., Garnier, B., Christoforou, Z., 2018. Crossing road intersections in old age—with or without risks? Perceptions of risk and crossing behaviours among the elderly. *Transport. Res. F Traffic Psychol. Behav.* 55, 282–296.
 - 38) Ottoni, C.A., Sims-Gould, J., Winters, M., Heijnen, M., & McKay, H.A., 2016. “Benches become like porches”: built and social environment influences on older adults' experiences of mobility and well-being. *Soc. Sci. Med.* 169, 33–41.
 - 39) Mendes de Leon, C.F., Cagney, K.A., Bienias, J.L., Barnes, L.L., Skarupski, K.A., Scherr, P. A., Evans, D.A., 2009. Neighborhood social cohesion and disorder in relation to walking in community-dwelling older adults: a multilevel analysis. *J. Aging Health*, 21, 155–171.